BEŞİNCİ SAYI tarafından TÜSTAV'a bağışlanmıştır AYLIK DERGİ YÜZ KURUŞTUR

YENİ GERÇEK

Herkes düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim ile veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklayabilir ve yayabilir

DOĞUMUNUN YÜZÜNCÜ YILINDA

TEVFİK FİKRET

Edebiyatımızda Tevfik Fikret, Nazım Hikmet, Sait Faik adı, kendi yurtlarında yurtsama yaşamış, üç yalnızın adıdır. Üçü de, birer bozulma döneminin ürünüdür. Üçü de, dönemlerinde süregiden edebiyat ortaklıklarına girmeyecek kadar kültürlü, dönemlerini yürüten iğrençliklere dalmayacak kadar onurlu, toplumsal alanda süregiden goygoyculuklara alkış tutmayacak kadar dikbaşlıydılar. Yönleri ve yöntemleri ne olursa olsun, her üçü de kendi yalnızlık dramlarını gürültüye boğmadan yaşayıp gitti. Edebiyatımızda, yalnızlığını varlığıyla ödemiş bir dördüncü kişi daha yoktur. Yükselmek için kimseye yaslanmadılar. Sahip oldukları üne epeyce zor eriştiler. Sonradan gülünç olmak pahasına bir üne erişmekten yana değildiler elbet. Herkesin, edebiyat alanında, meyhane ortaklıkları, bohem dayanışmaları kurdukları durumda, onlar efendi ve mağrur kişiliklerinin çizdiği kimsesizlik sessizliği içinde iyi ve doğruyu güzelle bağdaştırmayı denediler. Birinin ürünü yurdunun ve hatta kuşağının sınırlarını iyice aşmamış, öbürünün ünü kafasının buyurduğu yolda yürümekten yüklendiği dertler yüzünden epeyce genişlemiş, daha öbürü yurt içinde ve dışında kendini sevdirebildiği bir avuç insan bulabilmiştir. Yıllar sonra biri unutulmuş, öbürü yayımcıların elinde bir oraya bir buraya itelenmiş, daha öbürü de solcu olmadığı için edebiyat matinelerinde gençlerce okunmasına izin verilen biri olmanın kötü kaderini yüklenmiştir. Her üçünün ardından yazılan yazılar yalanla, dolanla yüklüdür. Oysa her üçü de, yaşarlıklarında, övülmekten tiksinti duymuşlardı. Ardlarından büyük övgüler, ipe sapa gelmez inceleme yazıları yazıldı. İleride, edebiyatın değerini edebiyatçıdan çok bilen bir iki düşünür çıkarsa, elbette onlara bulundukları karanlığı aydınlatacak bir ışık tutmakta büyük incelik gösterecektir.

Tevfik Fikret, devrimi isteyen değil, dileyen bir devrimciydi. Devrim uğruna bir eyleme girmek yerine, yalnızca devrimden yana biri olmayı seçmişti. Kendilerine büyük güven beslenenlerin beceriksizlik, şımarıklık ve bilgisizliklerle yarattıkları başarısızlık ortamının oluşturduğu şaşkınlık, Tevfik Fikret'in de şaşkınlığıydı. Bu şaşkınlık, onda, çabucak bir umutsuzluğa, karamsarlığa açılabilmişti. Ancak, onun karamsarlığı, belli bir dönem insanları üstüne bir karamsarlık olabildi. Bu karamsarlık, Tevfik Fikret'de «Halûk»larla gelecek bir «mutlu yarınlar» umudunu sarsamamıştı.

Ortamına oranla derin sayılabilecek kültürü, onun bilime aşırı bir inanç beslemesini sağlamıştı. Bilgiyle bilgisizlik arasındaki başdöndürücü uçurumu görebilecek bir yapıdaydı. Ondaki müsbet bilim inancı, dinsizliği gibi oldukça abartılmış bir inançtı, hiç de alçakgönüllü bir inanç değildi. Abartmıştır çok zaman bilimin önemini. Bu aşırılık onu, topraktan altın yapmayı deneyen bir alsimist davranışına bile itmiştir. Yaşadığı çağ, yeryüzünde, müsbet bilimlerin kendilerine olan güvenlerini ve insanların müsbet bilime olan güvenlerini güçlendirmiş bir çağdı. Üstelik, müsbet bilim öncesi çağlara gereksiz yere, aşırılıkla hor bakan bir çağdı. Tevfik Fikret'te, bu «iyinin, doğrunun yolunu bulmuş» insan tavrı fazlasıyla vardır.

Ona göre insan dünyası, karanlıkla aydınlığın birbirleriyle savaşı, aralıksız savaşı ile ilerler. Karanlık dediği bilgisizlik, aydınlık dediği bilgiye hiçbir zaman üstün gelemiyecektir. Bir çeşit Sokrat ahlakı giyinmiştir kendine. Erdem, bilgide kendini arındıran insanın harcıdır, hakkıdır. Bilgiyi insan olmanın tek ölçütü olarak aldığı için, yalnızlığa kolayca düşebilmiştir. Tevfik Fikret devrimciydi ama, bir eylemci devrimci, bir solcu değildi. Kitleleri kamçılamayı düşünmek yerine, Avusturalya'lara kadar uzanan yalnızlık denemelerine kalktı. Kesin bir umutsuzluktan almadığı için kaynağını, bu yalnızlık her zaman çelişik bir yalnızlık olmuştur, ona dinginliği haram etmiştir. Halûk'u «Bize bol bol ziya kucakla getir» diye gönderen, umutla gönderen babayla Halûk'u istemiyerek başka dünyalara armağan etmiş olan baba aynı kişidir. Burada yalnızlık çelişik ve dramatik olacaktı elbette.

Tevfik Fikret, bir ayrıcalı sınıf şairidir. Halk için olmak diye bir kaygusu olabildi belki ama, halkla olmak diye bir kaygusu olamadı. Kendi sınıfının düşünür - ozanı olabilseydi (yazdığı aşk şiirlerinde olmayı denediği gibi) ya da halkla olmaya kalkabilseydi kimsesizliği böylesine yoğun olmayacaktı. Tevfik Fikret de, Sait Faik ve Nazım Hikmet gibi, sınıfsız kalmanın yalnızlığını yaşamıştır. Ancak Nazım Hikmet, kendisine yüklenen bu sınırsızlık kaderini halka yaklaşarak aşmayı bildi. Ama, kesindir ki, ne Tevfik Fikret'in dünyası, ne Sait Faik'in dünyası, ne Nazım Hikmet'in dünyası halk olmanın özelliklerini taşımıyordu. Taşıması da gerekmezdi zaten. Sınıfsız olmanın kendilerine yüklediği yalnızlık, halkla birlik olmalarına engel olamazdı ki. Nitekim, olamadığı içindir ki, Nazım Hikmet, bu üç yalnız içinde en az yalnız olandır. Bu yalnızlığı işçi meyhanelerinde hora teperek, âşık meclislerinde saz dinleyerek aşacak, aşmaya yeltenecek değillerdi ya.

Ne yazık ki Tevfik Fikret, Nazım Hikmet ve Sait Faik gibi herkesce anlaşılmanın kaygılarını duymadığı ve bu yüzden ölmeye yüz tutmuş, anlaşılmaz bir edebiyat dilini yeni sözcük bileşimleriyle ayağa kaldırmaya çalışıp kendini karanlığa attığı için, gelecek kuşakların hiç okumayacağı bir şair olacak. Adı, edebiyat kitaplarında, inceleme yazılarında anılacak ancak. Ve devrimci açıdan ışık tutabilecek bir yanı da olmadığı için, bir zaman sonra unutulup gidecek, ya da «Aşıyan»da yaşayacak.

Yeni Gerçek

SABAH OLURSA

Bu memlekette de bir gün sabah olursa, Halûk
Eğer bu memleketin sislenen şu nasiye-i-
Mukadderatı kavî bir elin kavî, muhyi
Bir ihtizaz-i temasile silkinip şu donuk,
Şu paslı çehre-i millet biraz gülerse...-O gün
Ben ölmemiş bile olsam, hayata pek ölgün
Bir irtibatım olur şüphesiz; - O gün benden
Ümmidi kes, beni kötürüm ve boş muhitimde
Meraretle unut; çünkü lenk ve pejmürde
Nazarlarım seni mâzîye çekmek ister;sen
Bütün hüvviyyet-ü- uzviyyetinle âtîsin:
Terennüm eyliyor el'an kulaklarımda sesin!

Evet, sabâh olacaktır, sabâh olur, geceler
Tulû'ı haşre kadar sürmez; âkıbet bu semâ,
Bu mâî gök size bir gün acır; melûl olma.
Hayata neş'e güneştir, melâl içinde beşer
Çürür bizim gibi... siz, ey feza-yi ferdânın
Küçük güneşleri, artık birer birer uyanın!
Ufukların ebedî iştiyakı var nûra.
Tenevvür... asrımızın işte rûh-i âmâli;
Silin bulutları, silkin zilâl-i ehvâli,
Ziya içinde koşun bir halâs-ı meşkûra.
Ummidimiz bu: ölürsek de biz, yaşar mutlak
Vatan sizinle şu zından karanlığından uzak!

— 8 eylûl 1321 —

Karacaoğlan'ın Dünyası

O

AFŞAR TİMUÇİN

O zamanlar ağır savaş silâhları, okyanus geçen gemiler, uzay araştırma merkezleri yoktu; spor yazarları, röntgenciler, elektronik beyinle fal bakanlar da yoktu. Daha çok doğal, daha az kurulu bir dünyada yaşanıyordu. İhtişam fazla süslüydü ve kırlardan, dağlardan, köylerden çok uzaktı. İnsanda, insana uyar olanın insana uymaz olanla bugün kadar çatıştığı günlerdir o günler de. Ancak, silinmiştirler ufukta, şimdi bir söylentidir yaşanmışlıkları. Yalnızca şiirler kaldı geriye: yaşanmışın belgesi olan şiirler.

Dünyamız görecelikler dünyasıdır. Bizim insan dünyamız. Dünyamız o zamanlar da görecelikler dünyasıydı. Biz bunu anlayabilmek için on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısına kadar bekledik. İnancımız bir mutlak'ın tutkulusuydu ama, yaşantımız bir mutlak inancını kendinde gömen bir görecelik uzanımıydı. Makine çağından önceki çağlara sarsılmayan mutlak pek uygun düşmüştür. Bugün görecelikler bir yalnızlık çiziyor kaderimize. Mutlak, korkunun kamçıladığı bir uzlaşmalar dünyasını kurmaya adamıştı varlığını. Görece, bizi kavgalarla birleştiriyor birbirimize.

Karacaoğlan, iki gerçek dünya arasındaki görecelikte, yani Varlık'la, onun kavradığı, etkilediği, etkilendiği, kendisine özdeş kılmaya çalıştığı İnsan arasındaki görecelikte buldu şiiri. Şiiri, gerçek yerine, üstünde kendimize göre duya duya yürüdüğümüz toprağa kadar indirdi. Karacaoğlan'ın şiiri daha başka dünyalardan gelmemiştir. O, kurgusal mutlakları dile getirecek bir yönelişe düşmedi hiç, sarsılmaz gerçekler bildiricisi olmadı.

Görecelikler şiire elverirler, yoksa şiirin varlığı tehlikeye girecektir. Varlık'ın şiiri bir insan yorumuna uğrayıp söze dökülmelidir. Karacaoğlan'ın bütün gücü, onun bir dünya inançlısı olmasından gelir. Dünyamız her bütünü bir çokluğa bölen, her çokluğu bir bütün içinde kavrayan bir dünyadır. Bir başka deyişle, dünyamız her bütünde bir çokluğa bölünen, her çoklukta bir bütünü sağlayan bir dünyadır. Bu yüzden işte, bir bu dünyalı için, önemlidir bakabilmek. Yoksa, geriye saplantılar kalır. Saplantılar, küçük, derme çatma mutlak özentileridir.

Eşya kendini nitelikleriyle duyurur bize. Karacaoğlan'ın gerçekçiliği, varoluşçu gerçekçiliği işte bu temelden yükselir. Eşya, kendi olarak, duyu organlarımıza açıktır. Duyu organlarımız onu görecelikte kavradığından, eşya bize göre nesne'dir. Biz eşyayı ufka doğru gerileyen, bulanıklaşan bir açıklık içinde algılarız. Bilincin mutlak yalnızlığını eşyayla ben arasına giren zorunlu uzaklık yaratır. Bilinç, kendisi için olarak, algılarken edilgindir. Her algı bilince yeni bir katkıda bulunur. Bilincin kendi üstüne, ve algıladığı nesne üstüne bileşimci tutumla yönelişi, algılanan anlamı biçimleyen kurucu bir yöneliştir. Anlam biçime bağlıdır, ama biçimini kendinde taşımaz. Bir biçimden bir biçime geçmededir. Bilinç önce, duyu organlarımıza göre nesneleşmiş eşyayı şiiriyle algılar, sonra onun şiirini kendine özgü bir biçimde yaratır. Bilincin biçimlenmemiş şiir diyebileceğimiz anlam üstüne eğilişi, hem onu daha da sezmek, hem de biçimlemek içindir. Bilinç her an yeni görünüşler sunar, ama bu görünüşler oturgundur, bilincin geçmişince belli bir kadere doğru garanti edilmiştir. Doğrudan doğruya ilişkili olduğumuz Varlık, bir yayvanlıklar değil, kesinlikler Varlık'ıdır. Kaypaklık Varlık'dan değil, onun karşısında bilincin Varlık'ı tümüyle içeremeyen, ama onun tarafından içerilen olma durumundan geliyor. Yoksa, Varlık olsa olsa büyük bir hızla değişmektedir, o bir karmaşa değildir. Bu nedenlerden ötürü şiir her zaman, algılayanın algılanan (algılanabilir) bütün bir Varlık karşısındaki çaresizliğinden ötürü bir kaypaklığın şiiri olacaktır. Bilinç, Varlık karşısındaki durumuyla kaypaklığa ve yalnızlığa mahkumdur. Ancak, onun yalnızlığı ve kaypaklığı, onun koyucu ve belirleyiciliğiyle sınırlanır. Özet olarak: ayrı ayrı nesneler, ayrı ayrı süreçlerde, ayrı ayrı bilinçlere, ayrı ayrı görünüşler altında açılırlar. Her bilinç, kendi kişiliğine göre, algıladığını ayrı ayrı biçimlerde belirler, temellendirir. Karacaoğlan bilincin bu yalnızlığını, ama yaratıcı, koyucu, bileştirici gücünü iyi anlamıştır. Karacaoğlan'ın şiirini yüce ve kendini önemli kılan işte bu pek sağlam temelli dünya görüşüydü.

Zaman zaman, başkaları gibi onun da mutlak bir tanrı, mutlak bir ölüm düşündüğü olmuştur. Ne yapalım ki, Karacaoğlan, çağının içinde çevresi gereği ne de olsa mutlak'ın toprağında yetişmişti. Ne var ki onun tanrısı pek şematik, pek içeriksiz kalmıştır. Tanrısı, çokluğu kavrayan en büyük bütün, değişmelerin üstüne gerilen değişmezlik, dünya üstünde belki bazı yönetici tutumları olan bir güç olmaktan öte geçmez. Karacaoğlan'da Tanrı'nın nitelikleri bulanıkca, kaypakca konmuştur. Tanrı böyle olunca, kendisinden gelinip kendisine dönüldüğü düşünülen öbür dünya da bulanıklıklar içine gömülmüş bir söylenti olabilecektir ancak. («Yalanmış dünyanın ötesi yalan», «Üstümüzde çayır çimen - Bitmeden bir dem sürelim»). Karacaoğlan öbür dünya kavramını ve ölüm kavramını ancak böylesine güzel bir yaşamın, böylesine güzel bir çokluklar dünyasının karşıtı olarak kovabiliyordu. Mutlak bir ölümü anar gibi olduğu zamanlarda mutlak ölüme yabancı düşmüştür. İntihar her zaman bir mutlak ölüm isteğidir. (İntihar'ı burada mutlak anlamında kullanıyoruz, psikiyatrik uzanımlarını düşünmeden). İntihar, çok yenide işlenmiş bir kavram olması bir yana, onun dünyasına düpedüz aykırı düşer. «Karacaoğlan der ki imdadçın ölüm - Mezardan gayri bir yol bulamadım» dese de. İntihar bezgin dünyaları, yaşam kaçkınlarını sevindirecektir, yakınanlara yakın düşebilecektir. İntihar bir mutlakın aranmasıdır, mutlak bir yokolmayla gelen mutlak bir dinginliğin, mutlak bir bireysel kurtuluşun aranması. Karacaoğlan'a göre yaşarlık içinde kurar insan kendini, yaşamak kurtulmaktır. «Keman yayı kemanda yıpranır» der ya Aragon, işte onun gibi.

Karacaoğlan yaşamla ilgilidir, ilgiliden de öteye içli dışlıdır. Sakınmaz kendini yaşamdan, yaşamamadan sakınabilir ancak. O, kemanda yıpranan keman yayıdır. Keman yayı keman için. Karacaoğlan'ın dünya karşısında yer yer görülen alaycı boşverirliği, yaşarlığına güvenen insanın dinginliğinden başka bir şey değildir. Onun dünya karşısındaki alaycı boşverirliği dervişin dünyadan geçmişliğine hiç benzemez. Derviş, bir mutlak'ın adına bu dünyadan vazgeçmiştir. Üstelik bu dünya pek sarmamıştır onu. Asıl yaşanacak dünya, bu dünyayı aşan, bu dünyaya kaynak olan kutsal öbür dünyadır. Derviş bu geçici düşüş dönemini, sınav dönemini atlatacak, sonra da denk bir yaşam sürdürebileceği asıl dünyanın yerlisi olacak. O, nöbeti bitince yuvaya dönecektir, gene de biraz kadın, biraz şarap, biraz eylemsizlik kokan öbür dünyasına. Karacaoğlan'a gelince, o bu dünya içinde çırılçıplaktır. Elinde dünyaüstü bir inancı, bir dayanağı yoktur. Varlık içindeki trajik eksikliğini kurgusal güçlerle dengelemez. Kurgusal dünyası, gerçekci - gözlemci dünyasının, kökleri derine inmeyen bir ahlâkcı tutumla bir iyi dünya ülküsüne uzanmasıyla olur. Karacaoğlan'ın dünyası sonunda bir en iyi dünya kurgusuna açılıverir. Kurgusal en iyi dünya, tasarlanmış değil, yalnızca istenmiş bir dünyadır, Karacaoğlan'da. Dervişe göre, bu dünyanın bittiği yerde asıl dünya olan öbür dünya başlar. Karacaoğlan'a göre, bu dünya gerçeği, sevimli, düzenli, güzel, insana uyar, insana yaraşır, doğruluklu bir daha iyi dünya kurgusuna uzanır. O kurgusal dünya da, gerçekleşse bu dünya içinde, bu dünyanın değişmesiyle gerçekleşecektir. Dünyamızın kendini aşması, iyiye doğru aşırması olacaktır. O kurgusal dünya gerçekleşmiş bir dünya değildir ama, bu dünya gerçeklikleri içinden yapılan seçmelerle kurulabilecek bir dünyadır. O dünya içinde, bu dünyada olduğundan daha itibarlı olacaktır güzel. İyi ve doğru o dünyada egemen kılınmıştır.

Çünkü, Karacaoğlan, göründüğünün tersine, bu dünyada süregiden uymazlıklardan acı çekmeyen, onları yok sayan, ya da oldukları gibi benimseyen, hoşgören biri değildir. («Bıktım usandım da acı dillerden - Gamlar ile dolu uzun yıllardan»). O da bilir ki, bir en iyi dünya, ancak güzelin, iyinin, doğrunun egemen olduğu yerde kurulabilecektir. Yaşadığımız dünya gerçekleşmiş bir ülkü değil (insana göre), ancak olsa olsa ülkünün var olabildiği bir yerdir. Onda, bütün tasarıların gerçekleşmeye mahkum olduğu söylenemez. Daha ötesi, tasarı gerçekleşmekten çok gerçekleşmemeye yatkındır her zaman. («Benim bu dünyaya geçmiyor nazım»). Bu yüzden sevinçle söylediği her şiirin bir yanı yeşilse bir yanı kırmızıdır, bir yanı sevinçliyse bir yanı acılıdır. Sevinç ve acı yükü büyüktür şiirlerinin. Öfkeyle düzeltmeye çalışmaz da, acıyla gözler. Doğrunun, iyinin koyucusu, sürdürücüsü olmak yerine, güzeli bulup çıkarmayı sevmiştir.

Kurgusal dünyası, gerçekleri kullanarak kurduğu dünyası, görmeye can attığı dünyası insanda bulduğu boşlukları kendinde doldura doldura edindiği bir dünyadır. Olamayan bir dünyadır ama, olmayacak bir dünya değildir. Kaldı ki, yaşadığı dünya, kafasında kurduğu dünyadan daha ağır basar. Yaşanabilecek olanın peşine düşmektense, var olan güzelim çokluğu tüketmeye, o tükenmeyecek kadar geniş olanı tüketmeye çalışmak doğrudur. Aslına bakılırsa, dünya üstü hiçbir şeyi yoktur bu dünyayı onarabileceği. Tanrı gözünüzü oyarsa görürsünüz edebiyatı yapmamıştır. Ona buna gözdağı verdirebileceği bir tanrısı olsaydı elinde, suçluya cezayı çoktan giydirmişin rahatlığına düşecekti. Karacaoğlan ilkin bu dünyanın içindedir. Bir bu-dünyalıdır. Bütün bunla-

rın karşısında ölüm ne olacaktır? Ölüm bu dünyanın gözleriyle bu dünyadan bakıldığı zaman vardır. Bir akşamüstü, bir uyku sonunda, bir sabah ezanında, bir dururken, dolaşırken, söylerken duyurabilir kendini. Yaşamsız kalmak ölümün genel adıdır. («Yalanmış dünyanın ötesi yalan», «Toprak emer tatlı canı»).

Karacaoğlan dünyayı güzellikleriyle bir ufuk boyunca seyreder. Dünyamız güzeldir, güzellik yücelıktir. Güzellikleri olmayan bir dünya anlamsız olacaktı. Güzellik dünyanın başta gelen anlamıdır. En yakından en uzağa kadar bütün boşluk eşyayla, güzel olan eşyayla doldurulmuştur. Eşya güzeldir, şiirin vazgeçilmez temelidir. Eşya, şiir yüklü olarak görünür insana. Eşya bir şiir sunma aracı değildir, şiir onun kendisindedir. Güzellik dünyanın kendinde, bize göre vardır. Dünyasız güzellik düşünülemiyeceği gibi, bizsiz de güzellik düşünülemez. Karacaoğlan'ın varoluşcu insancılığı bu «güzel» anlayışı içinde kendini bulur. O ne dünyadan, ne de insandan geçebilecektir.

O ne dünyayı, ne insanı öne alabilecektir. Bu yüzden ona ne tam ülkücü, ne tam gerçekci diyebiliriz. O, olsa olsa varoluşcudur. Varoluşculuk ülkücülükten çok gerçekciliğe yakındır. Karacaoğlan, İnsan kavramını bütünü kapsayan bir Varlık kavramına, onun etkin nedeni olarak yerleştirir. Varlık da İnsan'ın etkin nedenidir. İnsan'sız Varlık, Varlık olmaktan çıkıp basit bir doğa gerçeğine indirgenecektir. Dünyadan İnsan'ı bugününün etkin nedeni olan geçmişiyle, yarının etkin nedeni olan bugünüyle ve bugünün sonuçsal nedeni olan yarınıyla ortadan kaldırdınız mıydı, Varlık bir Doğa kavramına indirgenmiş olacaktır.

Güzel, eşyayla dokunuşmamızda bize kendini algılatan uyarlık göreceliğidir. Biz eşyayı, kendinde olarak var olan eşyayı kendinde olarak değil, bize göre olarak algılarız. Öyleyse biz eşyayı nesneler olarak algılarız. Karacaoğlan eşyayı mutlak yapısı içinde yakalamayı denemez. Bir mistik davranışıyla yönelmez eşyaya. O, bilince ve gören göze, duyan kulağa, dokunan ele göre kendini bir biçim altında gösteren nesne olarak görünen eşyayla karşı karşıyadır. Her algılama, bilincin zaman içinde oluşarak biriktirdiği kişiliğinin özyapısına göre bir değer taşıyacaktır. Bunu, «Kadrin bilmeyenler alır eline - Onun için eğri biter menevşe» diyerek Karacaoğlan da doğrular.

Bunlar, Karacaoğlan'a başarılı benzetmeciliğinin yolunu açarlar. O, bir değer-bildiricisi değil, nesnelerarası ve nesne-insanarası ilişkiyi, bu arada insanlararası ilişkiyi görecelik içinde araştıran bir şair bakışından başkası değildir. Eşyanın, İnsanın güzelliklerini anlatırken, ya eşyayı eşyaya («Cennet demek sana yakışır dağlar»), insanı eşyaya («Güvercin topuklu keklik sekişli - Kıl ördek boyunlu ceyran bakışlı - Tavus kuşu gibi göğsü nakışlı»), eşyayı insana («Bülbülün figanı şol gonca güle», «Yaz gelir de heveslenir bitersin - Güz gelince başın alır gidersin - Yavru niçin boynun eğri tutarsın - Senin derdin benden beter menevşe») insanı insana («Hemen Köroğlu'nun Ayvaz'ı dengi») benzetir, ya da geleneğin, dinin geliştirdiği üst dünya (öbür dünyayı kuran imgelerle İnsan ve Eşya için benzeşimler kurar: «Huyu melekten yukarı», «Cennet sandım yar koynunun içini».

Karacaoğlan'ın dünyasında güzel, bu dünyanın gerçekleşmiş bir değeri olarak ortaya çıkar. İyi'nin, doğru'nun varlığı tartışma götürse de, güzel'in varlığı hiç mi hiç tartışma götürmeyecektir. Güzel çünkü, bu dünyada düşünülen, istenen olmaktan öte, bu dünyada bulunan, yaşanan bir değerdir. Bütün Varlık alanlarına bol bol, ama eşitlik ölçülerine pek de uyulmayarak dağıtılmıştır. İnsan ve eşya tek tek ele alındığı zaman, kendisinde bulunan güzel ölçüsünde değerlenir. Karacaoğlan'ın dünyası, erkekle kadın arasında bu konuda bir ayrılık koyar. Kadın güzeldir, ama erkek yiğittir. Kadına estetik, erkeğe ahlâkcı bir tavırla yönelir. Ama onun işi saygı duyduğu yiğitten çok bağlanmadan edemediği güzelden başlar. Şiirinin nesnesi yiğit'ten çok güzel'dir. O güzel'den pay almakla üstünleşen somut güzel, doğadan, doğa parçalarından, davranıştan çok, kadın'ın ta kendisidir. Güzel sözcüğünü kadın yerine kullanır çok zaman. Güzeli sıfat yerine kullanmaktan çok isim olarak kullanır. Güzel dediği zaman kadın'ı getirir aklına. Güzel'siz bir dünya pek fakir olacaktı. Güzel, kaçınılmaz olan, içildikce susuzluğu duyulandır, («Ne güzele doymaz gözüm var benim»). Her güzel, güzel'in bir başka görünüşüdür. Bütün güzeller bir araya gelerek ancak bütünsel güzeli yapacaklardır. Yaşanmamış bir güzel, güzel'e varmada eksik bırakılmış bir yol demektir, elden kaçırılmış bir parça demektir. Kırk parçalık bir bütünü tanımak için nasıl ki kırk parçayı da teker teker tanımak gerekse, güzel'e varmak için de bütün güzelleri yaşamak gibi bir uzun yolu tutturmak gerektir. Karacaoğlan'ın güzel karşısındaki açlığı ancak böyle bir açıklama içinde anlam kazanabilir. Nitekim, güzel'e varmak, bir erkeklik davranışını gerçekleştirmeden ötededir onun için. Onun güzel karşısındaki durumu, bir birliktelikte var olarak güzel'le çoğalma durumudur. Yoksa onu bir kadın düşkünü olarak görmek işten değil. Dünyayı kendinde kurarak değil, dünyaya dokunarak yaşamayı seçtiğinden, şiirlerinin bildirdiği gibi, değişik ülk ler görme peşine düşmüştür. Bütün bir dünyanın bilgisine şairce varabilmek, o dünyayı yaşayarak tüketmek demektir, kuramsal olarak. Karacaoğlan da böyle bir tüketimci olarak çıkmıştır karşımıza. Kalıcılığı, biraz da, şiirinde yaşattığı çeşitli görünümlerden, bu görünümlerin ustaca bileşimindendir. Kalmaktan çok gitmeye, bulmaktan çok aramaya, kendinin kılmaktan çok yaşayıp geçmeye yatkındır o. Dünya karşısında nitelikli bir meraklıdır daha çok. Bir güzelde karar kılmaz bu yüzden. Dünya karşısında korkak, çelimsiz bir iç dünyalı değildir. Acıyı yaşarken bile yürekli ve kararlıdır. Kişilere değil durumlara tutkundur. Göçmendir. Şiirinde açık açık belli olur bu: Bir şeyden bir şeye kolayca atlar, bir sevinçten bir acıya hiç çekinmeden, konu birliğini bozmaktan bile korkmadan kolayca geçer. Bu gibi kişileri yıldırmak için, onları durgunluğun, serüvensizliğin ortasına atmalı, bütüne doğru yönelişini durdurmalı. Karacaoğlan hiçbir Elif'le ne zaman biteceği bilinmeyen bir sözleşme kuramayacaktır. Yolundan edilmek olur bu.

İyi ve doğru onun şiirlerinde pek sertçe de konmuş olsalar, daha yumuşak ama yaygın konmuş olan güzel'in altında kalırlar. Güzel olan dünyamızı diri tutarlar ama, tek başlarına ya da ikisi bir arada dünyamıza pek bir şey getirmeyeceklerdir. Kendilerinden çok daha önemli olan güzel'e bağlanıp onunla bir iş birliği kurdukları zaman değerlenirler ancak. Karacaoğlan'ın şiirinin mantığı güzel'e göre ayarlanmıştır. Bir iyi'nin ya da bir doğru'nun şiiri şiir olarak yazılamaz. Bir iyi ya da bir doğru şiirde ancak güzel'in aracılığıyla yaşayabilirler. Dünyamızın iyiyle, doğruyla dolu olmasını elbet o da isterdi. Dünyamız, güzel'in iyi ve doğru üstüne temellendiği bir dünya olmalıdır. İyi ve doğru dünyamızın aklı olabilirdi ancak. İyi ve doğru'nun tam gerçekleşmemiş olduğu duygusu (düşüncesi demek aşırıya kaçmak olur) Karacaoğlan'ın iç dünyasında eziklikler yaratır. İyi ve doğru insandan gelecektir, oysa güzel doğal olarak vardır, kesin olarak vardır yani, insanın elinde değildir onu var etmek, yok etmek.

Afşar TİMUÇİN

CİNAYET

Polisten habersiz taşır ölüyü
kent. Morarmış burun deliklerini.
Gözlerindeki yorgun atmacayı
ve resimlerdeki sahili andıran
köpüklerini ağzının.

Sessizce sürüklenir ceset
yazın ve denizin gömüldüğü yere,
yalnız göğün tanıklığı altında
— belki hiç göze çarpmayan bir göğün —
koşmalar, bağırışlar altında.

Alabildiğine sürüklenir
ve bir mart çiçeği gibi kurur. Kurur
bütün sözcükler de. Adsız
bir doğa tutkununun
destansı öyküsünü anlatacak olan.

Özlem örülü bir ip merdivendir kalan
kırlara, yeşil gölgelerle dolu dağlara
sarkıttığı, kent adlı o hapisten.
Ürkek bir tavşandan nasıl beklenirse öyle
kaçardı kornalardan, kocaman
otobüsten. Kaçtıkça itilerek seslere
biraz daha, biraz daha.
Ses, onun ve hepimizin bildiği
ve sahte bir umursamazlıkla geçiştirilen
o paslı ustura.

Usta bir trompetçi gibi saklar
çığlık çığlığa taşıtlar
cinayeti polisten.

GÜRKAL AYLAN

SO RUŞTURMA

SORU : Çağdaş bir ozan olarak, şiirinizle süregetirdiğiniz eylem nedir; bu eylem nedir; bu eylem içinde toplumsal ve kişisel kaygılarınız neler oldu; bunlardan gelerek şiirinizi nasıl bir dünya görüşü ve estetik anlayışı ile temellendirdiniz?

Halktan, emekten yana bir şiir kurmak. Bu şiir için gerekli içerik tüm yaşantımda yerli yerindeydi. Yoksulluğun içinden geldim. Çok erken yaşlarımda, çocukluğumda, sınıf karşıtlığını, yerimin nerede olduğunu sezdim.

Sıkıntı ve yoklukla erken çatışan halk çocuklarının eğitime girebilenleri, kişisel değerlerle, toplumdaki değer ölçü ve yargılarının çeliştiğini görmekte güçlük çekmez. Herkesin eşit ölçüde yeteneklerini geliştirme olanağından yoksun bulunduğunu sezdikleri kurulu düzeni, yetişkin çağlarında yadırgarlarken, sosyalist düşünce öğretisinin değiştirici doğrularını kavramaları, gerek kendi gerekse içinden çıktıkları emekçi halk yığınlarının hürlük ve kurtuluşunun sosyalist düzenin uygulanmasından başka bir yolla olamıyacağını gerçeğini görebilmeleri doğal sayılabilir.

Sartre'ın da belirttiği gibi: «Düşünce, —ihtiyaç— dan sonra gelir ve her ihtiyaç bir humanizmaya doğru kendini aşar.»

Yani, benim için «Seçmek» kolaydı. Doğruyu seçmenin kolaylığına karşı, «Sorumluluk» çetinlikle yüklüydü.

Kendime örnek aldığım, saygı duyduğum, kendileri gibi olmak istediğim Nâzım, Gorki, Lorca gibi sanatçıların yaşamları ile yapıtlarının birbirini tamamladıklarını da daha onbeş - onaltı yaşımda kavradım. Yaşamamı da bir sanat yapıtı yaratır gibi özene bezene kurmam gerektiğinin bilincine vardım. Yukarda belirttiğim gibi, çocukluğum kendiliğinden böyleydi, iticiydi; açıksızlığın, ateşsizliğin, barınmanın, kısaca yoksulluğun ne olduğunu pek iyi biliyordum.

Birçok yazarın yaşamında belirli aşamalar vardır. Ben de böyle bir durum hemen hemen hiç olmadı. Çok kısa bir süre Ghandi'nin etkisinde kaldım. Emperyelizme karşı savaşta onun tutumunu (Pasif mukavemet) yeğleledim. Bu da bir yıl sürdü sürmedi. Bilimsel sosyalizm, bütünüyle, her yönden beni karşıladı. Onsekiz yaşımda antifaşist, barışçı, sömürüye karşı şiirler yayınladım.

Sinclair'in «Altın Zincir'i türkçede 1941 de yayınlanmıştı. Başucu kitabım oldu o. Ondan başka da sosyalist bir sanat tarihi, estetik kitabı yoktu elimizde. Şiirlerimi savunurken (Orhan Veli akımına, öteki anti-sosyal akımlara karşı) «Altın Zincir»e (*) yaslanıyor, ondan kanıtlar alıyor, ondaki yargıları ileri sürüyordum. Şu durumumu açıklıkla belirtmek isterim: Nâzım'la hiç ilgimi kesmedim. Bütün kitaplarını daha o yaşlarımda okudum, sevdim. Yayınlananları olduğu kadar, yayınlanmıyanları, elden ele dolaşanları da izledim. Nâzım'ın etkisinden kurtulmak için, onu çok iyi öğrenmem gerektiğini anladım. Nâzımı çok iyi öğrendim. Bu benim için sonsuz bir güç oldu, sonsuz bir kaynak oldu. Benim olsun, Ahmet Arif'in olsun, şiirlerimiz incelenir, değerlendirilirken Nâzımla birlikte incelenmelidir. O ne yapmış, biz ondan ayrı ne yapmış ne kotarmışız.

1942 ile 1950 arasında yazdığım şiirlerimin çoğunu yayınlayamadım. Toplasam, büyücek bir kitap tutar bunlar. Yayınladıklarımın büyük bir kısmı da kitaplarıma girmedi. Hele, ilk kitabım «Günden Güne» yi tehlikeye sokmamak için, bu şiirlerimden çoğunu bir kenara bıraktım. Ben, ne denli kaçınırsam kaçınayım, savcılık bildiğini okudu, kitabım toplatıldı. Kovuşturmaya uğradım. Sanırım, bunun nedeni şiirlerimden çok, kişiliğimdendi. Ayrıca, 1956 yılında birçok sanatçının yazgısı bu oldu. Ama hepimiz kurtardık yakamızı, «beraat» ettik.

Bu yıllarda şiirlerimi, kendimi, isteklerimi bir bir gözden geçirdim. 1960 yılında yaptığım bir konuşmada da belirttiğim gibi, (İstanbul Bulutu üstüne yazılan eleştirilerde, açık oturumda, bu çabam değerlendirilmiştir.) şiirimi, birçok yüklerden, görevlerden (Politik) kurtarmam gerektiğini düşündüm. Sınırlandırdım bir yerde.

Nâzım tek başına, legal bir örgütün, bir çok, ozanın, yazarın, yapması gereken işi yapmış, bunun sorumluluğunu duymuş bir ulu kişidir. Şiirini, polemiklerinde, kavgasında, bir araç olarak kullanmıştır. Bilindiği gibi, idealizme karşı, materyalizmi savunmuş, P. Loti'yi eleştirmiş, yerden yere vurmuştur. Benerci'de sosyalist bir devrimci tipi çizmiş, bir devrimcinin tutum ve davranışlarının nasıl olması gerektiğini göstermiştir. Birçok insandı O. Militan bir devrimci, marksist bir düşünür, bir eleştirmen, yıldırılmaz bir savaşçıydı. Ama o yıllarda böyle olmaktan başka yapacak bir şey yoktu. Ayrıca, Nâzım'ın çapı, bütün bu işlerin üstesinden gelecek yeterlikteydi.

Dediğim gibi, Nâzım'dan ayrı, ne yapıla bilir diye başımı iki elimin arasına alarak düşündüm. Orhan Veli ve arkadaşları vardı. Onlardan Türk şiirine birşeyler katmışlardı. Onları da göz önünde tuttum. Şiirimi tek yönlü olmaktan kurtarıp çok yönlü bir şiir plânına yükseltmeye çalıştım. Propaganda (Politik anlamda) dadan kaçındım. Öyküsü attım, doğruları dolaylı olarak göstermek istedim. Folklordan, inceden inceye yararlandım. Çok türkü okudum, çok türkü öğrendim. Pir Sultan Abdal'a da, Nâzım'a baktığım gibi baktım. Dadaloğlu'na, Karacaoğlana, Köroğlu'na da öyle.

Nâzım Hikmet, en son şiirlerinden birinde:

Anlamaya çalışıyorum, inancı yitirmenin pahasına

diyordu. Bu dizeyi, ikinci baskısını yaparken «Kedi Aklı» adlı kitabımın başına koyacağım. Evet, «Kedi Aklı»nda:

Çok mu yaşamıştım az mı ölmek hak-
kım mıydı yıl varken akşamlara
Bu kedi nerden çıktı demeyin kapı
aralıktı ben bıraktımda
Okşayacak birşey ister ellerimiz kendi
sıcaklığında
Yıpranıyordu kötü kadınlarda aşkım
pis karanlıklarda

aşağı yukarı aynı şeyleri söylüyorduk. Aynı kaygıları duymuştuk. «Günden Güne» nin «sunu»su:

Bir damlasıyım okyanusun
Ama okyanusun

Belki de, benim bütün şiirlerimin ilk sözü, ön sözü bu iki dizedir. Bu iki dize açıklar beni. Ama, «İnancı yitirmenin pahasına da olsa, insan anlamaya çalışmalı.» Çok şükür, inancımızı yitirmedik. Ama, çağımızın insanını kavradık. Bireyin önemini kalıplaşmamanın, kurumamanın, bağnazlığa düşmemenin yolunu öğrendik.

Bir düşüncemi, çok önem verdiğim bu düşünceyi, burada bir daha açıklamak isterim. Bu düşüncem yaygınlaşmıştır bugün. Çoğu ozan arkadaşlarımız bu gerçeğe varmışlardır, yazarlarımız, eleştirmenlerimiz de öyle.

Toplumcu bir yaşantıya dayanmadan, toplumcu şiir kurulmaz, kurulamaz. Sanatçının kişiliğiyle, yaşamı sıkı sıkıya birbirine bağlıdır. Toplumcu şiir olmaz, toplumcu ozan olur, sanatçı olur. Bir küçük burjuva yaşamı sürdüren, yaşamına toplumcu eylem katılmamış kimselerden, toplumcu ürünler beklemek boşunadır, yersizdir. Onları kınamamalıyız. Onları, toplumcu bir eyleme çağırmalı, katmalıyız. Ancak, böyle bir eylem içinde eğitilirlerse toplumcu dediğimiz şiirler yazabilirler. Nâzım:

Ne ah edin dostlar ne de ağlayın
Dünü bugüne, bugünü yarına bağ-
layın

der. Bunu Nâzım, Nâzım gibi ozanlar söyleye bilir, «Ah» etmemiş, «ağlamamış» «dünü bugüne, bugünü yarına bağla»mış ozanlar. Lumumbayı, Guavera'yı, Vietnam halkının savaşını yazacak kişi, Lumumba, Guavere, Vietnam halkı gibi yüreği çarpan kişilerden çıkar. Aykırı bir düşünce, yanlıştır. Bu ilgiyi duymayan arkadaşlarımızdan birşey beklemek boşunadır. Başka türlü olamaz. Yaşayacak ki, yaşanacak ki, ondan sonra yazılacak. Toplumculuk, kendisinden ayrı bir kavram olmaktan çıkacak, kişiliğine geçecek. Ben,

Aç bırakılmışızdır
Ayakta
Uykusuz
Onurumuz
Yıkar duvarları
Girer
Bir uzun ova gibi
Duvarların içine

diyebiliyorsam, buna, hakkım olduğu içindir. Bu, böylece biline Bilmem anlatabildim mi?

ARİF DAMAR

HASAN HÜSEYİN

Çağdaş olmak... Bu, bilinçtir. «Yaşanılmakta olan»ı, marksist bir düzen ve açıklık içinde, bütün boyutlarıyla duymak, algılamaktır. Bende «ben», hiçbir zaman, dar anlamıyla «ben» olmadı. Herşeyden önce, şiir sanatında «ben», «birey» kavramı üzerinde açıklığa varmak gerekir. Şiir sanatında «birey» —bir bakıma «birim»—, «insan»dır. Tarihsel, sosyal, ekonomik birikimin değişken sentezi durumundaki o karmaşık varlık.. Şiirin çıkış noktası, bu anlamdaki bireyde yansıyan toplumsal ve evrensel çağdaş özellikleri yakalamak, belirsizi, oluşmakta olanı, soyut plânda kalanı, ama mutlâka varılacak olanı, bilimsel doğrultuda güçlü bir sentezle «göstermek», «somutlaştırmak»tır. İnsan - dünya ilişkisi, insan beyninin gelişmesine paralel bir zenginlik, karmaşıklık kazanmıştır. Bir şiiri, geniş zaman parçası içinde diri tutan şey ne bilinçsiz, amaçsız biçim denemesidir, ne de içerik özelliği; sadece estetik dokusudur. Güçlü şiir, dayanıklı şiir, yarına açık, geniş kapsamlı içerik saptamasıyla bilinçli bir biçim araştırmasının ortak ürünüdür.

Her ozanın bir şiiri vardır. Her ozan, yaşamı boyunca, kendi şiirini parçalar halinde verir. Bu, o ozanın şiirinin an an görünüşüdür. Parçaların değişik gibi görünmesi an'ların değişikliğindendir. Eşyanın, değişik anlarda değişik görünüşü gibi... Önemli olan, şiirin estetik dokusundan sızan, ozanın dünya görüşüdür. Ben evreni, bu evren içinde insanı, «ölüşmekte olan»la «oluşmakta olan»ın sürekli bir kavgası biçiminde düşünürüm. Bu ikisi öylesine içiçedir ki, ozanlar, bu içiçelik karşısındaki tavırlarına göre ya bireyci ozan adını alırlar, ya da toplumcu ozan. Bireyci ozan, «ölüşmekte olan»ın içindedir, onu tutar, onu beğenir, onu ölümsüzleştirmeğe çalışır. Toplumcu ozan ise «oluşmakta olan»ın içindedir, insanı ona götürmeğe çalışır. Birincisi, doğa'nın ve toplumun diyalektiğinden nekadar habersizse, ikincisi o kadar haberlidir. Birincisi, yaşadığı çağın nekadar gerilerindeyse, ikincisi o kadar içinde ve ilerisindedir. Ancak, bireyin sorunlarına iğilmekle bireyciliği birbirine karıştırmamak gerekir. Bireyin sorunlarına iğilmenin derecesini ozanın sanatçı gücü belirtir. Şiirin sınırlarını genişleteceğim diye, kaba anlamdaki bireyin o kendine özgü, kendine yapışık, kendisiyle göçüp gidecek olan özelliklerini saptamağa çalışmak, tersine, şiirin sınırlarını daraltır, dokusunu gevşetir. Ben, toplumdaki değişimi, geçişi, eski - yeni kavgasını somut halde yaşıyorum. Bu sınıflararası sesli - sessiz savaş herzaman vardı, herzaman olacaktır. Yarınki sınıfsız toplumlarda bile —nitel plânda da olsa— bu savaş yaşanacaktır. Onun içindir ki ben, bugünü kurtarmağa, korumağa çalışanların değil, yarını yapmağa, kurtarmağa savaşanların yanında oldum. Bu, benim kişisel «tercih»im değil, daha çok, tarihsel, sosyal ve ekonomik nedenlerin diyalektik sonucudur.

Ben, şiirimin etkisi, işlevi, eylemi bakımından toplumcuyum; yoksa, toplumcu olmak, benim şiirim için amaç değildir. Benim insana ve evrene bakışım, insanı ve evreni ele alışım, yorumlayışım, şiirimi toplumcu yapıyor. Değilse, bir ozanı, seçtiği konular, şiirinin içeriği toplumcu yapmaz. Ozanı toplumcu yapan, özüdür. Marksist öz, ozanı, Marksist estetiğe götürür ,kaba saptayıcılığa, propagandacılığa değil! Halkın sefaletini saptamak, uğradığı haksızlıkları saptamak, sefaletten, sosyal adaletsizlikten yakınmak, ozanı toplumcu yapmaz; hattâ, ozan yapmaz! Bir şiirin amacıyla niteliği birbirine karıştırılmamalıdır.

Şiirde «anlamsızlık» diye birşey yoktur, «yoğunluk» vardır. Anlamsızlık doğaya aykırıdır, maddeye aykırıdır. Anlamsızlık, anlamsızlıktaki anlam, soyutta çeşitlemeler —buna «karmakarışıklık» da diyebiliriz—, biçimsel bir nitelik, bir ögedir. Şiiri tek bir ögeye bağlamaksa, delilik değil ama, ozanlıktan nasipsizliktir. (Filin kuyruğunu yakalayıp, «işte bu, fildir» demek gibi birşey..) Biçim araştırmalarını, denemelerini şiirin kendisi sanmak, kötü bir aldanıştır. İnsan karmaşıktır, karmakarışık değil. Sanatçı, gerek evreni ve gerekse insanı karmakarışıklık içinde ele alamaz, ona karmakarışıklık içinden bakamaz. Bir şey, anlatılamıyarak bile anlatılabilir. Bu da yine, biçimsel bir özelliktir. Yeşili yeşil boya yığınıyla değil, otlarla, yapraklarla, denizle vermek gerekir. Hızı hızla anlatmağa çalışmak boşunadır. Hızı, koşan atlarla, rüzgârla, soluyan lokomotiflerle, füzelerle anlatmak gerekir.

Ben şiirin, geniş hak yığınlarınca anlaşılır olması gerektiği görüşüne hiçbir zaman katılmadım. Böyle bir sanat yapıtı da düşünmedim. Halk yığınlarının belirgin niteliği, tutuculuktur. Oysa sanatçı atılgandır, yıkıcıdır, yarına dönüktür. Ben, şiirde sese büyük önem verir, şiirimi, kalabalıklara okunması için kurarım. Bir şiirin, şiirden anlıyan yığınlara seslenme niteliğine sahip olması başka şeydir, bir şiirde konunun ve düşünün ön - plânda sırıtması başka şey. Şiir vardır, kendi kendinize bile sesli okuyamazsınız; şiir vardır, kalabalıklara haykırabilirsiniz. Bir şiirin kalabalıklara okunur olması, onda konunun ve düşünün ön - plâna alınmış olduğunu göstermez. Yanılgı, burada başlıyor. Estetik değer taşıyan bir şiirin kalabalıklara okunur olması, onun dünya - görüşünden ve biçiminden gelen «etkililik»le ilgilidir.

Yıllar öncesi de belirttiğim gibi, sanatçıyı ben, 12'den vuran bir atıcı sayarım. 12, sanat yapıtının ilk «hitabettiği» eğitilmiş, belli bir sanat görüşü düzeyine ulaşmış aydın kitledir. Bu kitleyi etkileyen, sarsan, kımıldatan bir sanat görüşü düzeyine ulaşmış aydın kitledir. Bu kitleyi etkileyen, sarsan, kımıldatan bir sanat yapıtı, derece derece, bütün kitleleri etkiliyebilir. Benim şiirimin eylemsel yanı, buradan gelmektedir. Ozan diye okur karşısına çıktığım gündenberi, ne yaptığımı çok iyi biliyorum. Esinlendim, etkilendim, kattım, birleştirdim, şiirin bugüne kadarki bütün araştırma ve denemelerinden, katkılarından, ögelerinden yararlandım ve marksist özüme uygun biçimlerle şiirimi kurmağa çalıştım. Özgün olacağım diye birtakım zıpırlıklara sapmadım. Şiir diye piyasaya sürülen burjuva yorluklarına, sonradan, günün gereğine göre, toplumcu kılıklar uydurma, giydirme çabasına düşenlerden olmadım. Şiiri, kendi ülkesinde, kendi toprağında bağımsız, sorumlu, etki gücü yüksek bir plânda tutmağa çalıştım. Marksist dünya - görüşüm, elmanın rengi, kokusu ve biçimi kadar, kendine yapışık kaldı şiirimde. Estetik kaygum da zaten hep, bu oldu. Sanatın kendisi bizzat propagandadır, ona ayrıca bir de propaganda görevi yüklemek, arzuhalcilik olur. Benim, insana ve halka bakışımda —alışılmış anlamda— acıma yoktur. Sürekli değişim içindeki varlığa acımak, bilimsel dünya - görüşüyle bağdaşır şey değildir. Toplumculuğu yanlış anlıyorlar, halkçılıkla karıştırıyorlar; hem de en kaba anlamıyla!

Her bakımdan geri kalmış bir ülkenin ozanıyım. Ama hiçbir zaman, halkın sorunlarını, yakınmalarını, sefaletini saptayarak şiirime doldurmadım; ayrıca, şiiri, sorumsuz, görevsiz bir biçim cambazlığı, halinde almadım. Her iki anlayışa da karşı oldum. Gücümü, diri, canlı, somut içerikleri en etkin, en canlı, en çoğaltan biçimlerle belirtmeğe yaşatmağa harcadım. Yaptıklarım ortadadır. En son yapıtım «Kızılırmak», söylediklerimi doğrulayacak nitelikte bir yapıttır.

O bile, şiirimin biçimlenişinde sadece bir aşamadır, bir denemedir, bir araştırmadır.

BEYAZLAMA

Çocukluğunuzun oyuncak evlerinde
Sizi komşulardan ayırır küçük taşlar
Çiçeklere dönersiniz temiz yüzünüzü
Hatırlamak, çevreyi beyazlar

Bir güne uyanırsınız tüm uykularınızdan
Doyulmaz gülüşleriniz vardır yarıkalmış
Parıltısı düşer gözlerinize büyük evlerdeki mutlulukların
Ayrılık, yalnızlığı beyazlar

Yağmurların sildiği bir beyaz küçük taştır
Şimdi parmağınızdaki yüzüklerde takılı
Dönüverirsiniz sokakları çocukluğunuzdan
Sevmek, yaşamayı beyazlar

Adınızın en güzel harfiyle başlıyan taşlarda
Ölüm, yokluğunuzu beyazlar

YILMAZ KUTMEN

Halk Şiiri Üzerine Okuma Notları

O

NİHAT BEHRAM

Yüzlerce yıldır süregelen bir ses var halk edebiyatında. XIII. yüzyıldan Yunus sesleniyor:

«Niçin ağlarsın bülbül hey?»

XX. yüzyılından Veysel ses veriyor:

«Sen ağlama ben ağlayım bülbül»

Doğaya, insanlara, hüzünlere, ortak olmuşlar, aynı yürekten çıkma şiirler dökmüşler sözle sazla.

XIII. — XVI. yüzyıllarda Yunus, Kaygusuz, Eşrefoğlu, Köroğlu, Pir Sultan, Hacı Bayram Veli, Hayali... ile nasıl dil bulmuşsa halk kendiin anlatmağa; XVII. — XVIII. yüzyıllarda Karacaoğlan, Aşık Ömer, Kul Mustafa, Aşık Hasan... XIX. — XX. yüzyıllarda Emrah, Dertli, Seyrani, Dadaloğlu, Serdari, Mesleki... Veysel'e dek böylece sürüp gelmiş bu. Daha nice yüzlercesi.

Dili yok mu halkın? Dili var: İşte aşıklar.

Bir yandan onun aşkını sözlemiş, her şeyinde olduğu gibi aşkındaki hüznünü, onun ince utangaçlığını, temizliğin, yalnızlığını.

«Yücelerden döndüreyim
Alçaklara gönül seni»

Eşrefoğlu

«Civan seni sevdiğime alınma
Severler güzeli olagelmiştir»

«Şu bağrım kül oldu hep yana yana
Onu söndürmeğe sel gerek bana
... ...
Ucu yar zülfünde yar gerek bana
... ...
Burmalanmış yar zülfünün telleri
Onu bağlayacak gül gerek bana»

Karacaoğlan

«Göz katlansa bile gönül doyar mı»

Gevheri

«Neylersin feleğin ihmal işini
Beni bu sevdaya düş etti bu gün»

Kusuri

«Tenhalarda gülüşünü sevdiğim»

Ruhsati

«Muhabbet tuzağı kurdum izine»

Minhaçi

«Derdim çoktur hangisine yanayım
Yine tazelendi yürek yaresi»

Pir Sultan

«Deli gönül deyme çaydan bulunmaz
Coşarsa dalgası kendinden olur»

Veysel

Biry andan onun ezilmişliğini, horlanmışlığını, bırakılmışlığını sözlemiş. Yine aynı içtenlikle, yine aynı güçle.

«Uyur iken uyardılar
Diriye saydılar bizi
Koyun olduk ses anladık
Sürüye saydılar bizi»

Pir Sultan

«Bozuktur şu dünyanın düzeni bozuk
Tükendi daneler kalmadı azık»

Kul Himmet

«Gücü yeten soyar gücü yettiğin
... ...
Adalet kalmadı hep zulüm doldu
... ...
Çark bozulmuş dünya ıslah olmuyor
Ehli fukaranın yüzü gülmüyor»

Ruhsati

«Mesleki artar eksilmez
Zulüm yavaşça yavaşça»

Mesleki

«Hileye yüz tuttu asırda insan
Mürüvvet, merhamet, hürmet kalmadı»

Emrah

«Bitti beyler mürveti
Binmişler birer atı
Yediğ yoksul eti
İçtiği kan olmuştur»

Yunus

«Nice zenginlerin çarkın çevirdin
Nice kahramanı teptin devirdin
Bunca fakirleri kastın kavurdun
Herkese bir türlü kadersin dünya»

Veysel

Bir yandan uyarmış, ders vermiş gözünü açık tutmuş, yer yer bir halk uyanıklığını dile getirmiş.

«Kıldan köprü yaratmışsın
Gelsin kullar geçsin deyü
Hele biz şöyle duralım
Yiğit işen geç a tanrı»

Kaygusuz Abdal

«Gençlik elde iken sürün devranı
Kocalıkta devran sürülmez imiş»

Minhaçi

«Yaptığın hatadan habersiz sanma
Kara karıncayı gece gören var»

«Varıp yoldaş olma sen uğursuza
Komşu olma namussuza arsıza
Sabah selâmını verme pirsize
Adamın başına belâ getirir»

Pir Sultan

«Her dilbere gönül verme
Ya sevilir ya sevilmez»

Emrah

«Yalandır dünyanın ötesi yalan»

Karacaoğlan

Kimisi onun yiğitliğini, karşı koyabileceğini sözlemiş, hakkı uğruna kavgaya çağırmış. Saz diliyle halk gücünü apaçık ortaya koymuş,

«Köroğlum çıklım dağlar salına
At sürelim mal yemezin malına»

Köroğlu

«Gelin canlar bir olalım
Münkire kılıç çalalım
Fakirin hakkın alalım

Pir Sultan

«Bu dünyada adem oğluyum dersin
Helâli haramı durmayıp yersin
Yeme el malını geç verirsin
İğneden ipliğe sorulur bir gün»

Karacaoğlan

«Sedari halimiz böyle nolacak
Kısa çöp uzundan hakkın alacak
Mamurlar yıkılıp viran olacak
Akibet alınır alınmız bizim»

Serdari

Vakte hazır olun diyenlerdeniz»

«yürün aslanlarım savaş edelim
Buna gavga derler bey ne paşa ne»

Köroğlu

«Hakkımızda devlet etmiş fermanı
Ferman padişahın dağlar bizimdir»

Dadaloğlu

Bu deyişlerin günümüzdeki uzanımını ise artık bir çok halk ozanında görmek mümkün. Şu var ki halk ozanı şiirlerinde halkça ve halkı yazandı, bu günse yer yer bu kural değişiyor. Ozan şehire giriyor. Belki kaybediyor gücünden böylece. Bir de dip diri devam eden Veysel var. Ayrıca günümüzde yeni genç ozanlar var ki herşeye karşın içli, iyi, ve güçlüler. Fermani, Mahsuni gibi.

«Bizi korkuttuk diyorlar
Korkmadık sabrediyoruz»

Fermani

Bir bölüm ozanlar da ince bir alaycılıkla, tatlı bir kurnaz sezgi ile, toplum - insan, insan-doğa, ilişkilerini hicvetmişler. Feryadi (Tilki Destanı), Talibi (Bok Ököz Destanı), Huzuri (Ters Öğüt Destanı), Sefil Ali (Uyuz Destanı), Mesti (İnsan Destanı), Şamili (Züğürtlük Destanı), Seyrani'nin, Kusuri'nin destanları... gibi.

Yunus'dan başlıyan bu halk şiiri bir gelişimle gelmiş Veysel'e dek. Denilen eşyler insanın doğadan, toplumdan söktüğü şeyler. Günce gelişmiş de. Deyiş şekli çoğun ortak olmuş. Anonim sözcükler, anonim güzellemeler kullanılmış. Kimi zaman o bülbülleri, zülüfleri, keman kaşarından da öte di-

BİR DEVİN ÖLÜMÜ

Ve insanoğlunun demiri hamur gibi yoğurduğu andı
Dünya hiç görmediği bir aydınlığa kavuştu
Ölümü mermerlerde susturduk savaşlar sonrasında
Topraktan bir kitaba yazıldı değişmezlik
Bütün tutkular dolu dizgin koşuyordu
Seviler ezilmekten bıkmıştı yollar gibi uzun
Bütün halkaları koparmak için kendimizi yiyorduk
Onlar bizi ezdikçe biz büyüyorduk
Alnımıza bu yenilgi atların nallariyle yazıldı

Sakın gecelerden korkma çocuğum sen güneşsin
Her insan kurtulmalı insanın boyunduruğundan
Sen o şöleni görseydin hiç ağlamazdın
Kiremitlerde çırılçıplaktı yalnızlık kuşluk vakti
Geyikler sularda sevişiyordu gölgeniz vurmadan
En uzun anılarda barut ve korku vardı
Kimseye görünmeden ölümü yendi beynimiz
Acı çığlıklarımızdı dünyayı döndüren yalap yalap
Bir gün ezilecek o dev bakırcılar çarşısında
Sesi karışsa da toprağa yeşil bir türkü söylenir
Uzun bir düşte gördüm özgürlük gelin olmuş
Arkasında hep sevenler ordusu ve sonsuzluk
Bu açlık varken yaşamak hiç tükenir mi
Evlerin en kuytu yerine korkusuzluk gizlenmiş
Sonra deniz gibi kabardı uslu durmıyan gerçek

Ve insanoğlunun demiri hamur gibi yoğurduğu andı
Seni bir şarkı gibi bekledim ayla birlikte
Resmini çizdim suların varılmıyan aynasına
Ve sen baktıkça güzeldin sevdikçe güzel

AYHAN CAN

Nâzım Hikmet'in Öyunlarındaki Tezler

ZÜHTÜ BAYAR

Nâzım Hikmet, geniş ufuklu bir toplumcu tiyatro yapmıştır. Böyle olunca da oyunlarının düşünsel yönü ağır ve yüklü olmuştur doğal olarak. Onun oyun yazarlığı, sanatsal ustalıklarını ortaya koyarken; bir yandan da ona koşut olarak düşünce alanındaki gelişmelerini göstermektedir. Oyunlarının birçoğu kendine özgü çözümlemeler ve tezler (1) taşıyan oyunlardır. Zaten **toplum ve ekonomi sorunlarını bilimsel yollardan çözümleme** üzerine eğitim yapmış olan Nâzım Hikmet'ten de başka türlü oyunlar beklenemezdi. Oyunlarında Marxist dünyagörüşüne uygun olarak geliştirdiği tezler, Marxist filozofi açısından önemli ve marxsist dünya görüşüne katkıda bulunacak nitelikler dedir.

1932'de yazdığı «Kafatası» nda, sınıflara bölünmüş, ve bir tek sınıfın ideolojisinin egemen olduğu bir toplumda, gerçek anlamı ile bilim adamının yetişmiyeceğini, böyle bir toplum düzeninde bilimin serbestçe serpilip, gelişemiyeceğini ileri sürmüştür. Aynı oyunda yalnız bilimin değil, bu koşullar altında sanatın da ilerlemek şöyle dursun

Şairi — Ne demek? Nasıl doğru...

«Tâbi — Sonra efendim, (Petroyu göstererek) beyefendi demin ne dediler? Şairimiz on dokuzuncu asrın müstahsilidir buyurdular doğru...

Şair — Ne demek? Nasıl doğru...

Tâbi - Biçtiğiniz harikûlâde kumaşların biçmeleri yirminci asır pazarının talebine uygun gelmiyor...»

(Kafatası, s. 39. Yeni baskı)

(Sonu 8. sayfada)

zı dize dörtlük dörtlük esinlenmeler olmuş

Emrah'ın çok söylenen bir koşması var şu günlerde - gençliğin beynini başka şeye çalışmaz eden dejenere bir batı müziği şeklinde oluyor bu - Oysa bu koşmanın aslı ondan çok önce yaşamış Aşık Hasan'da görülüyor.

«Dedim ölüm yok mu dedi ayınımda
Dedim öz vebalım dedi boynumda
Dedim turunçlarım dedi koynumda
Dedim koklaşalım dedi ki yok, yok»

Aşık Hasan

«Dedim ölüm vardır dedi ayınımda
Dedim zulüm vardır dedi boynumda
Dedim ak memeler dedi koynumda
Dedim ver ağzıma söyledi yok yok»

Emrah

Ayrıca - **«Benden selâm söyleyin...»**, **«Sabahtan uğradım...»** gibi deyiş başlamaları hemen çoğunda aynı oluyor. Bunlara alında onların ne bir eksikliği ne de olmaması gereken yanları. («Çünkü sözlü edebiyat şiiri bir tek ozanın malı değildir, bütün bir toplumun ortak mülkiyetidir. Dadaloğlun'da duyup sevdiğimiz bir dizeyi Karacaoğlan'da görünce önce şaşar, sonra Dadal'ı hırsızlık etti sanırız, çünkü beynimiz yazılı edebiyatın örneklerine göre koşullanmıştır. Oysa Dadal'ın yaptığı sözlü edebiyat şairinin meşrû hakkıdır... Bütün bunlardan şu paradoksal sonuca varıyoruz: Sözlü gelenek şiiri hiç değişmeyen bir şiirdir. Ama aynı zamanda sürekli bir değişim içindedir..

Murat Belge - Epk, Alan - »)

Halk kendi güzel yanını, bütün dış etkilerden korumuş. O içinde esinlenmiş, etkilenmiş birbirinden. Ve halk şiiri uzun süredir yitmeden çıkmış günümüze. Ne padişahlık süresinde efendilerin beylerin sazı sözü, ne ondan sonraki aydının dış hayranlığı onu tozlamamış. Bu korunmaya belki çeşitli nedenler de yardımcı oldu denilebilir. Örneğin radyonun olmayışı, gazetenin olmayışı halk - büyük kent zengini (ya da saray) arasında bu tür bir kültürel ilişkinin olmamasını sağladı. Bu da iyi oldu ve halk içinden bir sürü güçlü sözcüsünü çıkardı. Çoğun kulaktan kulağa süren bu sözlü şiir bir çok ozanı diğerlerine karıştırmış: Aynı mahlası kullanan bir çok aşıklar olmuş bazan. Bu yüzden bazı koşmaların hangi Karacaoğlan, hangi Köroğlu'na ait olduğu bilinemiyor. Artık bu halk şiiri araştırıcılarına kalmış bir şey.

Veysel'deki o sözlü halk şiiri, başlı başına bir yazılı şiir özellikleri de taşıyor artık. (iyi bir sezgi, dizeleri kusursuz söyleme, imge kurma gücüyle) Veysel'in yazılı edebiyatta da yeri var. Ahmet Kutsi'nin deyimiyle Onu hem Aşık Veysel, hem de Veysel Şatıroğlu olarak tanıyabiliriz.

«Seher yeli gibi gelir nefesin»

«Gözlerin ufukta bir ışık gibi»

«Yeşil yaprak giyer dumanlı dağlar»

«Türlü türlü seda verir ağaçlar»

«Yavru şahin yuvasından uçtu mu»

Veysel

Halk şiirinin verecek çok şeyi var daha.

NİHAT BERHRAM

NAZIM HİKMET'İN OYUNLARINDAKİ TEZLER

Oyunun mesajını yazar, Ahmet Rıdvan takma adıyla, Darülbedayi dergisinde şöyle açıklıyor: «Kapitalizm iktisadiyatın inkişafında öyle bir merhaleye varır ki, bu son merhalesinde yalnız cansız eşya değil, fakat aşk, sanat, ilim v.s. gibi şeyler de tıpkı kundura, diş macunu, kumaş ve traktör gibi piyasaya tâbi, üzerinde ticari muameleler yapılan birer emtia, mal haline gelirler. Bu merhale iktisadiyatın, tröstler, hava, deniz yolları borsalarla beynelmilelleştiği bir merhaledir.»

1934'te ilk kez Darülbedayi'de oynanan **«Unutulan Adam»** da yine sınıflara bölünmüş bir toplumun aktöre düzenin dürüst ve değerli bilim adamlarını ve sanatçıları tasfiye ettiğini, onların rahatça çalışmasına olanak bırakmadığını anlatır. Kapitalist bir toplumun nasıl ucuz yollardan hemen büyük ünler yarattığını ve zamanı gelince de onları nasıl kolayca unutup, sefalete ittiğini gösterir. Aile çevresinde de kendini bütün şiddetiyle duyuran bu yozlaşmış aktöre, **Unutulan Adam**'ın ünlü doktorunu bir anda hapislere iter ve zihinlerden siler. Bu bakımdan **«Unutulan Adam»** daki tezile **«Enayi»** deki tez, bir benzerlik ve koşutluk gösterir. **«Enayi»**de de iyi niyetli, dürüst bir avukatın, burjuvazinin aktöre anlayışı ile çatışması sonucu tasfiyesi söz konusudur.

«Yolcu» ile Nâzım Hikmet tezli oyunlarında belli bir aşamaya gelir. Daha sonra **«Ferhad İle Şirin»**de de görüleceği gibi **«sevgi»** teması ile birlikte «yalnızlık» da gerçekçi edebiyatın yeni bir yorumuna kavuşmuştur. Nazım Hikmet'e göre sevgi, yalnızlık, bunalım gibi duygular edilgin ve pesimist durumlarından kurtarılıp, tersine çevrilebilirler. Yalnızlığın neden olduğu ruh baskısı ve gerilim olumlu bir yolda etkenleştirilerek (aktifleştirilerek) olumlu bir hedefe çevrilebilir. Bu anlayışa göre, herhangi bir nedenle yalnızlık hastalığına tutulan ya da karısı tarafından aldatılan bir doktor laboratuvara koşarak iş hacmini genişletecek ve orada sabahlayacaktır. İlk bakışta bize hayli ütopik gibi gelen bu tezler oyun yazarı tarafından oyunlarında pek tutarlı bir şekilde savunulmakta ve seyirci ya da okuyucuyu doyurarak, kandırmaktadır.

Yolcu ile başlayan aşama, **«Ferhad İle Şirin»** de yalnız düşünce gelişiminde değil, tiyatro tekniğinin gelişiminde de doruk noktasına ulaşır.

1948-49 yıllarında Bursa Cezaevinde yazılan bu yapıt hem biçim hem de içerik yönüyle Nâzım Hikmet'in en başarılı yapıtıdır. Yazar bu oyunda kişisel sevginin, toplumsal sevgiye dönüşmesi sürecini gösterir. Gerçekçi edebiyat'ın sevgi konusundaki bu yeni yorumu edebiyatın hayatla ilgili sorunlarına yeni boyutlar kazandırmıştır. Ancak romantik çağın ürünü olabilecek bireysel sevgi duygulanmaları, çağımızın gerçekçi akımı içinde yeni bir insan sevgisi ile yeni bir yoruma kavuşmuştur. Romantik insan, bireyci ve metafizikçiydi. Sevgisini, ister başarılı ister başarısız olsun yüreğinin sınırları içinde gizlemeyi severdi. Ama artık yüreklerin de duyguların da paylaşıldığı bu çağda **(Yüreğini çıkar, yüreklerimizin yanına kat)** bir insana, bir kişiye karşı duyulan insansal sevginin (beşeri sevginin) olumsuzluk ve baskı karşısında nasıl başka insanlara karşı duyulan insansal ve toplumsal bir sevgiye dönüştüğüne tanık oluyoruz. **«Ferhad İle Şirin»** bunun en başarılı örneği tiyatro alanında. (2)

Böylece **«Yolcu»** ve **«Ferhad İle Şirin»** tezde bir bütünlemeye varıyor ve gerçekçi edebiyatın, eski edebiyat tarafından kullanıla kullanıla yıpranmış ve klişeleşmiş bir takım temaları yeni bir yoruma kavuşuyor. Bu yeni yorum marxist dünya görüşünün dışında değildir.

---

1. Bu «tez» sözünü iddialı bulanlar olacaktır sanıyorum. Ama bu söz burada akademik anlamı ile kullanılmamakla birlikte şâirin bazı oyunları söz konusu oldu mu, yer yer bu çizgiye yaklaşmaktadır.

2. «Ferhadın Şirin'e karşı duyduğu aşk, şehre ve insanlara su vermek, dağ delip suyu akıtmak idealine çevriliyor.» (Nâzım Hikmet'in bir mektubundan.)

ZÜHTÜ BAYAR

OLAYLAR HABERLER

Şiir Yarışmaları

İstanbul Fatih Halkevi bir şiir yarışması açmıştır. Yarışmaya katılmak isteyenler üç adet şiiri beşer kopya olarak yazıp öz adlarıyla adreslerini belirterek imzalı olarak engeç 1 Şubat 1967 tarihine kadar göndermelidirler. Yarışmaya katılacak şiirler daha önce hiç bir yerde yayınlanmamış olmalıdır. Adres: Fatih Halkevi D'i Tarih ve Edebiyat Kolu Başkanlığı, Karadeniz Medreseleri No. 14 Fatih İstanbul.

Kastamonu da yayınlanan devrimci günlük gazete Yeni Kastamonu katılma süresi yılbaşında son bulan bir şiir yarışması düzenlemiştir.

Konferans

Arkadaşımız Ataol Behramoğlu Trabzonda T.D.O. lokalinde YENİ GERÇEKÇİLİK konulu bir konferans vermiş geniş ilgiyle karşılanmıştır.

Yayın

Yelken dergisi üç aydan beri Attila İlhan yönetiminde başarıyla yayımını sürdürmektedir.

Arkadaşımız Zühtü Bayar'ın Nazım Hikmet Üzerine adlı kitabı abora Yayınları arasında yayınlanmıştır.

Bu yıl Sait Faik Hikaye Armağanının çok çekişmeli geçeceği anlaşılmaktadır. 1967 nin son ayı Hikâye ayı olmuş, Oktay Akbal, Tarık Dursun, K., Samim Kocagöz, Kemal Bilbaşar, Muzaffer Buyrukçu, Demirtaş Ceyhun, Ferit Edgü ve Nursen Karas kitaplarını yayınlamışlardır.

Ankara da Meltem dergis'nden sonra yayınlanmaya başlayan İnsan dergisi de olumlu gelişmelere gebe.

Anma Törenleri

Tevfik Fikret'in 100 üncü doğum yıldönümü dolayısıyla İstanbulda Fen Fakültesi Konferans Salonunda düzenlenen törenden başka Türkiye İşçi Partisi tarafından da bir anma töreni yapılmış konuşmacı Cevat Çapan'ın konuşması yankı uyandırmıştır.

AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ
M A Y
DÖRDÜNCÜ SAYISI ÇIKTI
Cağaloğlu, Atasaray 102 — İstanbul

TÜRK SOSYALİSTLERİNİN
HAFTALIK DERGİSİ
A N T
Yurt ve dünya olaylarını en seçkin kalemlerden, en gerçekçi şekilde değerlendirmektedir.
ABONE: P.K. 934 — İSTANBUL

BUGÜNÜN DİLİYLE
TEVFİK FİKRET
A. KADİR'İN TÜRKÇELEŞTİRDİĞİ 40 ŞİİRİ FİYATI 7,5 LİRA — LÜKS BASKI 15 LİRA
P.K. 58 — BEYAZIT.İSTANBUL

Toplumcu Düşüncenin
Anadolu'daki gür sesi:
«Sömürücülüğe Karşı
S A V A Ş»
1. yılına girdi
Sayısı 50 kuruş
P.K. 80 · TRABZON

ÖZCAN GÜVEN
KAN AĞACI
HİKAYELER
KOVAN KİTABEVİ - İZMİR
FİYATI 2,5 LİRA

DERGİMİZİ VE BÜTÜN TOPLUMCU YAYINLARI BULACAĞINIZ KİTABEVİ
SERGİ KİTABEVİ
BÜYÜK SİNEMA İÇİ
YENİŞEHİR-ANKARA

YENİ GERÇEK
AYLIK FİKİR, SANAT DERGİSİ
P.K. 938 - İstanbul

Sahibi: ÖMÜR CANDAŞ - Yazı İşleri Müdürü: AYDIN HATİPOĞLU - İdare Yeri: Eski Çiçekçi Sokak No. 39 - Galatasaray, İstanbul - Dizildiği ve Basıldığı Yer: ACAR MATBAASI Abone: Yıllık 10 lira - İlân: Anlaşmaya bağlıdır - Gönderilen yazılar geri verilmez - Havale adresi: Aydın HATİPOĞLU, P.K. 938, İSTANBUL